

Matomas mąstymas – unikali mūsų darželio „Thinking schools“ teorija grįsta praktika

Mieli Ugdytojai – Tėveliai ir Globėjai,

Mūsų vaikų darželyje „Žemyna“ siekiame, kad vaikai mokytųsi mąstyti ir suprasti gebėtų plėtoti ir turtinti žodyną, konstruotų supratimą apie save ir pasaulį, ugdytų gebėjimą reikšti savo mintis.

Kodėl mūsų darželyje ugdymas grindžiamas sąmoningo mąstymo ugdymu?

Ikimokyklinio amžiaus vaiko mąstymas dar nėra susijęs su loginiais, abstrakčiais samprotavimais. **Vaikas mąsto vaizdiniais, remiasi pojūčiais, savo patirtimi ir konkrečiais daiktais.** Todėl mąstymo ugdymą deriname su aktyvia veikla, prasmingais žaidimais ir judesiu, mokomės kelti klausimus. Per kūnišką patyrimą siekiame padėti vaikams per kurti prasmingus minčių, emocijų ir veiksmų ryšius, suprasdami, kad vaiko mąstymas apjungiamas per pojūčius, vaizdinius ir veiksmą.

Tam pasitelkiame mąstymo rutinas: paprastus, bet veiksmingus klausimus ir veiklas, kurios padeda vaikams gilintis, stebėti, lyginti, klausti ir paaiškinti savo mąstymą. Remiamės „Matomo mąstymo“ (angl. – „Visible Thinking“) iniciatyva, kuri kilo *Harvardo* universiteto *Project Zero* tyrimų grupėje. Mokslininkai sukūrė mąstymo įrankius, kuriuos jau taikome kasdienėje mūsų vaikų ugdymo praktikoje. Šiuo metu mokomės diegti mąstymo rutinas, kurias *Thinking schools* mokyklų tinklas taiko visame pasaulyje.

Kas gi tai – mąstymo rutina?

Mąstymo rutina – tai trumpa klausimų seka ar veiksmų eiga, padedanti vaikams susitelkti į pažinimo objektą, išreikšti, ką jie galvoja, paaiškinti, kodėl taip galvoja ir taikyti mąstymo rutinos įgūdį. **Mąstymo rutinos padeda vaikams patiems sekti savo minčių eigą ir suprasti, kad jų mintys yra svarbios, įdomios ir vertingos.** Taip formuojame ir mokome įprasminti unikalią vaiko asmenybės pasaulėjautą, ieškome ir drauge su vaiku atrandame individualios prieigos būdų, kurie reikšmingi jo (jos) mokymuisi, savo unikalumo atskleidimui.

Kuo naudingos mąstymo rutinos?

Pasitelkę mokslininkų sukurtą medžiagą apie mąstymo rutinas, atrenkame ir mūsų vaikams pritaikome tinkamus elementus, **ieškome mūsų vaikams tinkamų ugdymosi būdų, formų ir priemonių**, kurios atitiktų jų raidos ypatumus, skatintų įsitraukimą, **formuotų savarankiškumo pagrindus ir neužgožtų kūrybiškumo**. Mokome vaikus galvoti: **pastebėti ir garsiai įvardyti savo mintis, mokytis pažinti ir kurti veiksmo schemą**.

Siekiame sudaryti sąlygas vaikams, kad rutina ir įpročiu tapę mąstymo veiksmai vyresniame amžiuje padėtų susikaupti mokymuisi: sustoti, aptarti savo patirtį, suprasti, ką jau žinome ir ką dar norėtume sužinoti. Taip pat pajauti ir gebėti reflektuoti apie tai, kaip malonu išgyventi pažinimo džiaugsmą, **pastiprinti sėkmės jausmą**.

Mąstymo rutinų tikslai ir nauda

Mąstymo rutinos tikslas	Nauda ugdytojui (Mokytojui, Tėvams, Globėjams)	Nauda vaikui
1. Mąstymo rutina skirta atkreipti dėmesį į mąstymą, kad jį palaikytume	Padedą planuoti veiklą taip, kad vaikai ne tik atliktų užduotis, bet ir suprastų, <i>kaip jie mąsto</i> . Mokytojas supranta, kad rutina turi aiškius etapus.	Vaikas: Mokosi suprasti veiksmo pradžią ir pabaigą. Atlieka veiksmus vieną po kito. Pastebi ir aiškina savo minčių kelią.
2. Mąstymo rutina padeda suklusti, pastebėti ir atskleisti	Gali sąmoningai sustabdyti procesą, atkreipti dėmesį. Padedą vaikams planuoti rutinos žingsnius.	Išmoksta stebėti savo norus. Atkreipia dėmesį į detales. Garsiai pasako, ką pastebi. Supranta seką „anksčiau – dabar“.
3. Mąstymo rutina padeda parodyti, o vėliau patiems įsivardyti samprotavimo būdą	Turi galimybę modeliuoti samprotavimą. Siekia parodyti, kaip pats mąsto ir pagal tai organizuoja veiksmus. Mokosi nustatyti vaikų nuoseklaus mokymosi žingsnius.	Geba paaiškinti, koku būdu priėjo prie atsakymo ar sprendimo. Supranta, kad apmąstymui reikia sustoti (suklusti), pastebėti ir atskleisti.

Mąstymo rutinų ir judesių rinkinys praktiniam taikymui

1. Pamatau – Pagalvoju – Pasidalinu	
Žingsniai	Siūlomas judesys
1. Pamatyk 2. Pagalvok 3. Pasidalink	 „Pamatyk“ – delnas virš akių kaip kepurė, tarsi dairantis. „Pagalvok“ – ranka prie smilkinio. „Pasidalink“ – delnai ištiesti į draugus.
2. Matau – Galvoju – Klausiu	
1. Matau 2. Galvoju 3. Klausiu	 „Matau“ – rodyti pirštu (delnu) į objektą ar paveikslą. „Galvoju“ – pirštas prie kaktos. „Klausiu“ – pakelta ranka aukštyn.
3. Teigiu – Pagrindžiu – Klausiu	
1. Teigiu 2. Pagrindžiu 3. Klausiu	 „Teigiu“ – delnas ištiesiamas pirmyn. „Jaučiu“ – ranka prie širdies (mano įsitikinimas). „Klausiu“ – ranka pakelta, delnas atviras.
4. Anksčiau maniau – Dabar manau	
1. Anksčiau maniau... 2. Dabar manau...	 „Anksčiau maniau“ – nykščiu rodome atgal per petį (prisimenu praeitį). „Dabar manau“ – ranka į priekį (dabartinė mintis).
5. Kas svarbiausia?	
1. Pastebiu faktus 2. Pasirenku, kas svarbiausia 3. Paaiškinu, kodėl	 „Pastebiu“ – rodyti pirštu į lapą ar paveikslą. „Svarbiausia“ – delnas prie krūtinės. „Paaiškinu“ – rodomas delnas, tarsi atskleidžiu savo idėją kitiems.

Tokie gestai veikia kaip **mini ritualas** – jie sukuria ritmo pojūtį, padeda vaikams susikoncentruoti ir net tiems, kurie dar nedrąsiai kalba, suteikia būdą „*įsitraukti judesiu*“.

Vaiko judesys, kalba, mąstymas

Pasak J. Piaget, plačiai žinomo vaikų pažinimo raidos tyrimų pradininko, šveicarų psichologo ir pedagogo, sukūrusio teorijas apie tai, kaip vaikai supranta pasaulį ir vystosi jų mąstymas nuo gimimo iki paauglystės, **veiksmas – mąstymo šaltinis**. Judesys yra esminė vaiko pažintinės raidos dalis. Taigi, **vaikas mąsto darydamas**. Kiekvienas naujas vaiko motorinis veiksmas (pasisukti, paimti, perkelti) – tai nauja pažintinė schema, kurią vaikas išbando ir vėliau pritaiko. Judesio ir mąstymo derinys padeda vaikui plėtoti erdvinį suvokimą, sekas, skaičiavimą, klasifikavimą. **Su judesiu derinamos mąstymo rutinos padeda vaikui pajusti, įkūnyti mintį, ją geriau suprasti ir įsiminti.**

Atsižvelgdami į vaikų amžiaus raidos ypatumus, daug dėmesio skiriame psichomotorinių gebėjimų – judėjimo, koordinacijos, sensorinio suvokimo ir mąstymo – **derinimui**. Matome prasmę jungti mąstymo rutinas su žaidybiniais judesiais ir manipuliavimu daiktais papildytais veiklomis. Atkreipiame dėmesį į individualiai vaikų įgyjamas patirtis.

Žinios apie save vaikų mokymosi procese kaupiasi laipsniškai, viena patirtis papildo kitą. Kadangi vaikai mąsto ne sąvokomis, o patirtimi, todėl svarbu sudaryti sąlygas **išgirsti vaiko „monologą“, kai žaisdamas vaikas kalba tarsi pats su savimi**. Monologinė kalba atskleidžia ir tuo pačiu **kuria jo unikalią mąstymo struktūrą**.

Vaikai mokosi socialinės sąveikos su bendraamžiais ir suaugusiais, pradedama bendrauti dialogu. Plečiamas vaiko žinojimo laukas, mokomasi aptarti žaidimus ir kasdienę veiklą. Pedagogai siekia kurti vaikui suprantamus prasminius ryšius tarp vaiko norų, veiksmų ir emocijų, **padeda mokytis suprasti savo elgesį ir jį reguliuoti skirtingoje aplinkoje**, įtvirtinti teigiamus įpročius ir pažinimo (mokymosi) įgūdžius.

Taip **vaiko mąstymą siekiame paversti „matomu“**. Jį lengviau supranta ir pats vaikas, ir tėvai, ir pedagogai. O ugdymo rezultatus siekiame pamatyti kasdienėse situacijose. Tai – mūsų kelias į prasmingą ir visapusišką ugdymą.

2025 metais mąstymo rutinų taikymo išbandymą pradedame mūsų darželio priešmokyklinio ugdymo grupėse.

Parengė priešmokyklinio ugdymo mokytoja Loreta Jovanovičienė
